

ADASO
ADANA SANAYİ ODASI

KIRGIZİSTAN ÜLKE BİLGİ NOTU

22 ŞUBAT 2020

ADASO İhracat Destek Ofisi-HCŞ

Ülke Profili

Resmi Adı

•Kırgız Cumhuriyeti

Yönetim Biçimi

•Parlementer Cumhuriyet

Devlet Başkanı

•Sooronbay Ceenbekov

Başkent

•Bişkek

Nüfus

•6.389.000 (2018 tahmini, IMF)

Yüz Ölçümü (km²)

•198.500

Dil

•Kırgızca, Rusça

Etnik Yapı

•Kırgız %73, Özbek %15, Rus %6, Diğer %6

Para Birimi

•Kırgız Somu

GSYİH (Milyon \$)

•7.588 (2018 tahmini, IMF)

Kişi Başına Düşen GSYİH (\$)

•1.188 (2018 tahmini, IMF)

Büyüme Oranı (%)

•3,34 (2018 tahmini, IMF)

Coğrafi Konum

Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan, Kırgızistan'ın yüzölçümü, 198.500 km²'dir. %4,4'ü su olan Kırgızistan'ın yüzölçümünün, %5,3'ünü ormanlık alanlar, %54,1'ini tarımsal alanlar, %36,2'sini ise, diğer arazi oluşturmaktadır. Kuzeyinde Kazakistan, güneydoğu ve doğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan, güneybatısında Tacikistan ile komşu olan Kırgızistan'ın sınırlarının toplam uzunluğu 3.878 km'dir. Kırgızistan'ın Kazakistan ile sınır uzunluğu 1.051 km, Çin Halk Cumhuriyeti ile 858 km, Özbekistan ile 1.099 km ve Tacikistan ile ise, 870 km'dir. Kırgızistan'ın denize sınırı bulunmamaktadır. Kırgızistan'ın kuzeyi ile güneyi arasındaki uzaklık 454 km, doğu ile batısı arasındaki uzaklık ise 925 km'dir.

Kırgızistan geniş çukur alanlara, derin vadilere ve yüksek dağ sıralarına sahiptir. Ortalama rakım 2.750 m'dir. En yüksek nokta (Pobeda Tepesi), deniz seviyesinden 7.439 m, en alçak nokta ise, deniz seviyesinden 132 m yükseklikteki Kara Darya'dır. Toplam alanın

%94'ünden fazlasının deniz seviyesinden yüksekliği 1.000 m'yi aşar ve toplam yüzölçümünün yaklaşık %40'ı 3.000 m'den yüksektir. Kırgızistan'ın nüfusunun neredeyse tamamı 1.800 m'den daha yüksekte yaşamaktadır.

Siyasi ve İdari Yapı

Cogorku Keneş (Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi)

Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi-Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosu, kendi yetkileri çerçevesinde yasama ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, toplam 90 milletvekilinden oluşmaktadır. Büyük Meclis daimî faaliyet gösteren, parti sistemine dayalı olarak seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Partiler için %0,5 bölge barajı uygulanmaktadır. Milletvekili seçimine 25 yaştan büyük ve seçime katılma hakkına sahip Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı katılabilir. Parlamento seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır.

Ayrıca, yine 5 yılda bir Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine, 35 yaşından büyük, 65 yaşından küçük, Kırgızca bilen, 15 yıl süre ile ülkede ikamet etmiş olan ve en az 50 bin seçmenin imzasını toplayabilen her Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı katılabilir. İki turlu yapılan seçimlerde, 1'inci turda katılan seçmenlerin %50'den fazlasının oyunu alan seçilmiş olur. Çoğunluğun sağlanamaması halinde 2'nci tura en çok oy alan iki aday katılır. Bu turda %50'nin üstünde oy toplayan aday seçilmiş olur.

Anayasaya göre yasalar Büyük Meclise sunulmaktadır. Büyük Meclis, yasa üzerinde değişiklikler yaptıktan sonra bir ay içinde Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın onayına sunmaktadır.

Nüfus ve İşgücü

Ülke başkent ve 7 İdari Bölge'ye (ile) ayrılmıştır. Başkent Bişkek'e özel bir statü verilmiştir. İller ve kapsadıkları şehirler şöyledir;

1. Başkent: Bişkek (849.200 kişi)
2. Çuy ili (793.000 kişi): Kant, Karabalta, Tokmak
3. Issık – Göl ili (480.800 kişi): Karakol, Balıkçı, Çolponata
4. Narın ili (269.500 kişi)
5. Talas ili (244.000 kişi)
6. Celalabad ili (981.000 bin kişi): Celalabad, Maylısuu, Taşkömür, Kökyangak
7. Oş ili (1.328.700 bin kişi): Oş, Kızılkıya, Sülükta, Özgön, Karasuu
8. Batken ili (415.800 bin kişi): Çonkara, Haydarkan, Çek, Cahgijer

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ülke Sovyet Birliğinin kaynaklarından mahrum kalmış, özel tüketimde düşüş görülmüş ve kamu harcamaları artmıştır. Bunun sonucunda 1991–1995 döneminde GSYİH 1990'daki seviyesinin yarısına inmiştir. Tüm ekonomik göstergeler kötüye gitmiş, hiperenflasyon, artan işsizlik ve reel gelirden düşüş yoksulluğun artmasına yol açmıştır.

1993 yılında ulusal para tedavüle girmiş, fiyatlar serbest bırakılmış, ticaret mevzuatı ile tarım sektöründe reform yapılmış, varlıklar özelleştirilmiş ve serbest bir ticaret rejimi kabul edilmiştir. Bu sayede ekonomi 1996 yılından itibaren normalleşmeye başlamıştır.

1998 yılında yaşanan Rusya Krizi ertesinde Kırgız ekonomisi istikrara kavuşarak yılda yaklaşık %5 oranında büyümüştür. Tarım ve madencilik sektörleri eskiden beri güçlü olarak tanımlanan sektörlerdir. Bunların yanı sıra, inşaat ve enerji ile ulaştırma, ticaret ve catering gibi hizmet

sektörü alanlarında da sağlıklı bir büyüme gözlemlenmektedir.

2012 itibariyle Kırgızistan topraklarında faaliyet gösteren 24.900 bin girişimci bulunmaktadır. Söz konusu girişimcilerin yarısından fazlası tarım alanında çalışmaktadır. Tüzel kişilerin içinde ise büyük payı Bişkek'te yoğunlaşmış küçük işletmeler almaktadır.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Kırgızistan Devleti DTÖ'ye üye olması hasebiyle fikri mülkiyet haklarını korumak durumundadır. Ayrıca 2002 yılında konuya ilişkin diğer anlaşmalara da taraf olmuştur. Ancak ülkede konu hakkında kat edilmesi gereken mesafe olduğu söylenebilir.

Dağıtım Kanalları

Bağımsızlık ertesinde Sovyetler döneminde kurulmuş bulunan dağıtım ağları tamamen çökmüş olup, özel sektör bu alandaki boşluğu esas itibariyle gayri resmi ve küçük ölçeklerdeki girişimlerle doldurmaya çalışmaktadır. Türkiye'den ihraç edilen mallar yine Türkiye merkezli veya Kırgızistan'da Türk sermayesiyle kurulmuş distribütörler yoluyla Kırgız pazarına girmektedir.

Kırgızistan'da yabancı yatırımların %80'i Bişkek ve çevresinde yapılmaktadır. Yabancı yatırımların çoğunluğu ürünleri için yeterli pazar büyüklüğü olmadığı için Başkent ve çevresi ile sınırlı kalmaktadır. İthal malların büyük kısmı Bişkek pazarı için Kazakistan'dan karayolu ile temin edilmektedir. Oş bölgesinde satılan mallar Özbekistan'dan ithal edilmektedir. Diğer ürünler Çin'den gelmektedir. Ürünlerin dağıtımının yapıldığı karayollarının kalitesi standartların altındadır. Ancak yapımı uzun zamandır ertelenen, Güney Kazakistan ile Issık Göl bölgesini bağlayacak olan otoyol Kazakistan bağlantısını geliştirecektir. Çin ile bağlantı sağlayan karayollarının ıslahında da gelişme yaşanmaktadır.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

Karayolu taşımacılığında navlun ve geçiş ücretlerinin yüksek olduğu değerlendirilmektedir. İki ülke arasındaki karayolu taşıma ücreti hali hazırda 12,000 ABD doları civarındadır. Kars-Tiflis demiryolu hattının ve İstanbul-Almatı konteynır hattının faaliyete geçmesi önem arz etmektedir.

Kamu İhaleleri

Kamu ihalelerinin yürütüldüğü ve duyurulduğu İhale Ajansının internet sitesine

<http://www.goszakupki.gov.kg> adresinden erişim sağlanmaktadır. Üyelik bedeli olarak 1.800 som talep edilmektedir. Bahse konu internet sitesi sadece Rusça hizmet vermektedir.

Ülkenin ihale mevzuatında üç tip kamu alım usulü düzenlenmiştir. Yabancı firmaların bu alım usullerinden sadece "Limitsiz İhale" olarak adlandırılan türe katılmasına izin verilmektedir.

Ülkede kimi zaman ihale tarihine birkaç gün kala ilan yapılabilmektedir.

Dış Ticaret

Kırgızistan'ın denize kıyısı olmaması ve ithalata bağımlılığı, Eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışında ticaret ilişkilerini geliştirmesinde önemli bir engel teşkil etmiştir. 1997 yılından itibaren artan altın ihracatı sayesinde yenedünya pazarlarına ulaşılmış, ne var ki, altın ihracatında yoğunlaşılması da ihracatta ürün çeşitliliğinin gelişmesine engel olmuştur.

Kırgız Cumhuriyeti 1998 yılında Dünya Ticaret Örgütüne katılarak Orta Asya Cumhuriyetlerinde bu üyeliği gerçekleştiren ilk ülke olmuştur. Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Tacikistan'ı da içine alan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun da bir üyesidir. Kırgızistan temelde liberal bir ekonomi ve ticaret politikası benimsemektedir.

Kırgızistan ticaret yapısının bölgesel ağırlıklı olması bölge içerisindeki ikili veya ayrıcalıklı ticaret anlaşmalarını önemli kılmaktadır. Nitekim ülkeye gelen yabancı yatırımcıların büyük bölümü bölgeyi hedef olarak algılamaktadır.

Kırgızistan'ın dünya ticaretinden aldığı pay oldukça düşük olup, onbinde ikiye yakındır. İhracatının özellikle komşularının ithalat performansına bağımlı olduğu görülmektedir. 1998 Rusya krizinde rublenin değerinin ani düşüşüyle Rusya'nın ithalatında yaşanan düşüş ve bunun domino etkisi yaratarak Kazakistan'ın da Rusya'dan ithalatı caydırmak için %200'lere varan oranlarda gümrük vergisi artırımına gitmesi Kırgızistan'ın ihracatını olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde Rusya'dan ithalat artarak ödemeler dengesinde sarsıntıya sebep olmuştur.

Rusya krizi sırasında Orta Asya ülkeleri sınırlarını kapatarak, yüksek tarifeler uygulamışlardır. Bu dönemde ülkeler arasında kurulmuş olan Gümrük Birliği uygulanamaz hale gelmiştir. Kırgızistan ise bunun dışında kalmış, kısa vadede zarar görmüş ancak sınırları kapatmak yerine batı ve Çin pazarlarıyla ticareti artırmaya çalışmıştır.

Dış Ticaret Politikası

Kırgız Cumhuriyeti'nde uygulanan gümrük tarifeleri 0, 5, 10, 12, 15, 20 ve 30 olmak üzere 7 seviyede toplanmıştır. Cetvelin%46,6'sı "0", %14,2'si %5, %33,4'ü %10, %3,1'i %12, %2,7'si %15, %0,2'si %20 ve yine %0,2'si %30 oranındaki gümrük vergilerinden oluşmaktadır.

Tütün, alkol, değerli madenler, petrol, halı, kahve ve kakao, mücevherat, kristal, kürk ve ateşli silahlar %10 ila 20 oranında özel tüketim vergisine tabidir. Rusya, Azerbaycan ve Belarus'tan gelen mallar dışındaki tüm ürünlere %12 oranında KDV uygulanmaktadır.

Nisan 2004'te kabul edilen yeni Gümrük Kanunu kendi alanındaki uluslararası standartlara uyumlu olup, Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına ilişkin Kyoto Sözleşmesiyle getirilen düzenlemeleri içermektedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nde gümrük değerlendirme uygulaması gümrük işlemlerinin tamamlanması açısından büyük öneme sahiptir. İthal edilecek ürün üzerinden tahsil edilecek vergiler ülke gruplarına göre referans fiyat listelerinde belirlenmiş bulunan değerlerden hesaplanmaktadır.

İthalatta talep edilen belgeler, gümrük beyannamesi, yüke eşlik eden her türlü doküman, kontrat, fatura, güvenlik sertifikası, menşe belgesi, uygunluk belgesi ve vekaletnamedir. Tüzel kişilikler ayrıca, şirket tüzüğü, kuruluş anlaşması, kayıt belgesi, banka hesabını gösterir banka referansı, yerel vergi idaresinden referans belgelerini de sunmak durumundadır.

Ürünün niteliğine göre bitki ve hayvan sağlığı belgeleri ve ithal/ihrac izni belgeleri de aranabilmektedir.

Bunlara ek olarak gümrük yetkilileri gümrük beyannamesindeki bilgilerin doğrulanması amacıyla ek belge/bilgi talep edebilmektedir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

Ülkede uygulanmakta olan genel Katma Değer Vergisi oranı %12'dir. Alım satım işleri %1,5 diğer tüm işler ise %2,5 oranında vergilendirilmektedir. Katma Değer Vergisi mükellefi olmayan firmalar için ise alım satım işleri %2,5 diğer işler ise %3,5 oranında vergilendirilmektedir.

Tarife Dışı Engeller

Kırgız Cumhuriyeti DTÖ'ne üye olmasının ertesinde miktar kısıtlaması veya lisans, kota, yasaklama, ön kabul zorunlulukları gibi tarife dışı engellere ve DTÖ Anlaşmasıyla yasaklanmış diğer uygulamalara başvurmamayı, yeniden koymamayı ve uygulamamayı taahhüt etmiştir.

Bu çerçevede, ithalat ve ihracatta uygulanan kotalar kaldırılmış, yine ithalat ve ihracattaki lisans uygulamalarına büyük ölçüde son verilmiştir.

Ancak, DTÖ üyesi ülkeler dışından ithal edilen alkollü içkilerin ve biraların ithalinde kota uygulaması vardır. Kota seviyesi son üç yıllık ortalama, ithalatçı başvurusu, piyasa talebi gibi unsurlar gözetilerek belirlenmektedir.

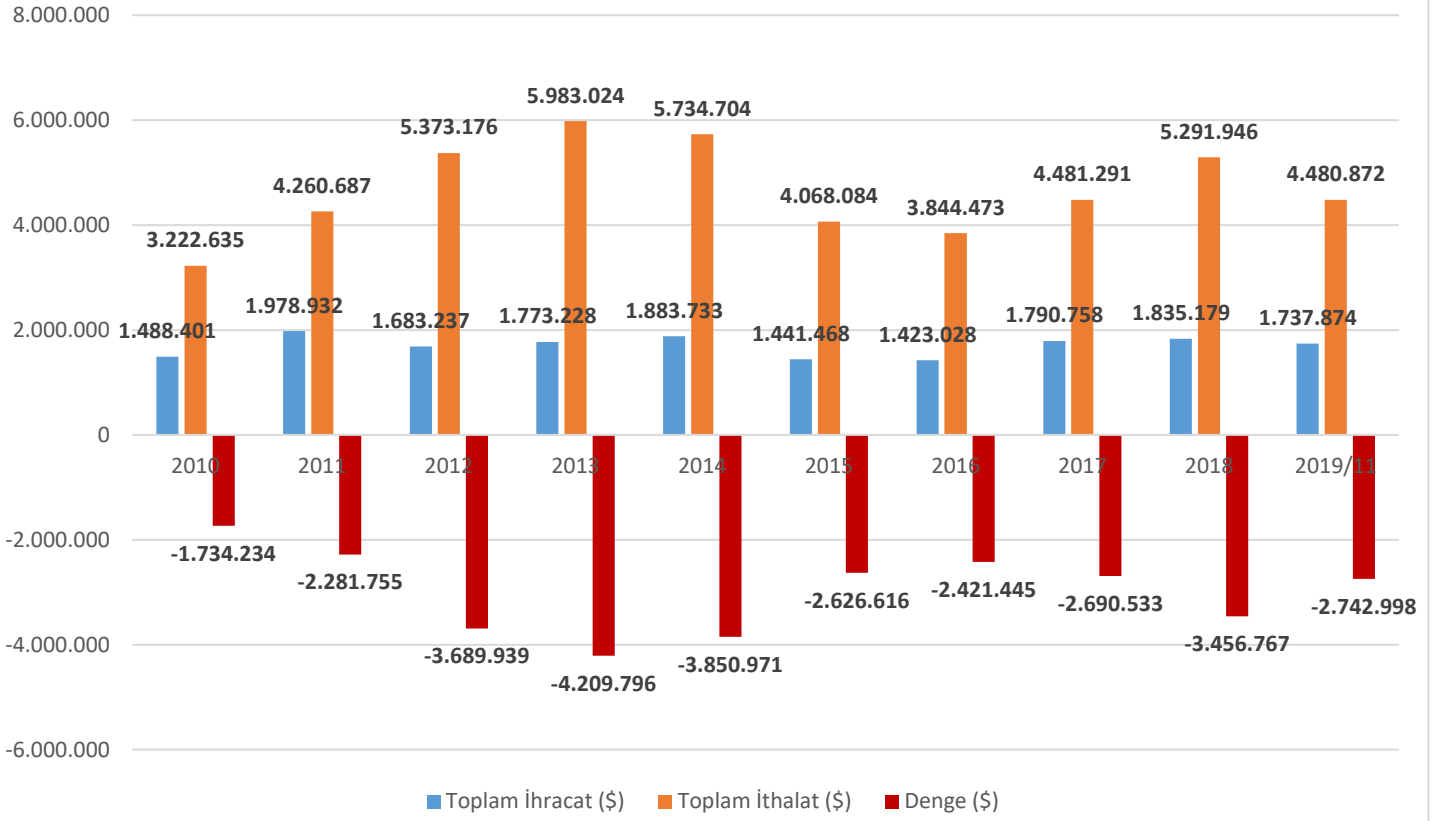
Şifreleme ekipmanı, askeri teçhizat, toksik ve zehirli maddelerden korunmaya yönelik teçhizat, nükleer materyel ve teknolojiler, çifte kullanıma tabi mallar, değerli metaller, değerli doğal taşlar, narkotik ilaçlar, psikotropik maddeler, zehirler, tehlikeli atıklar, ilaçlar, alkol ve alkol ürünleri, resmi ve sivil kullanıma yönelik silahlar ve tütün ithali izne tabi olup, uygulanmakta olan yeknesak lisans sistemi DTÖ kuralları ile uyumludur.

Dış Ticaret Verileri (1.000 USD)

Yıllar	Toplam İhracat (\$)	Toplam İthalat (\$)	Hacim (\$)	Denge (\$)
2010	1.488.401	3.222.635	4.711.036	-1.734.234
2011	1.978.932	4.260.687	6.239.619	-2.281.755
2012	1.683.237	5.373.176	7.056.413	-3.689.939
2013	1.773.228	5.983.024	7.756.252	-4.209.796
2014	1.883.733	5.734.704	7.618.437	-3.850.971
2015	1.441.468	4.068.084	5.509.552	-2.626.616
2016	1.423.028	3.844.473	5.267.501	-2.421.445
2017	1.790.758	4.481.291	6.272.049	-2.690.533
2018	1.835.179	5.291.946	7.127.125	-3.456.767
2019/11	1.737.874	4.480.872	6.218.746	-2.742.998

Kaynak: TradeMap-ITC verileri

2010-2019/11 Yıllar İtibariyle Kırgızistan Dış Ticareti (ITC)

Dış Ticaret Ortakları

Kırgızistan İthalatı

	İhracatçı Ülkeler	Toplam İthalat 2019/11
	Dünya	4.480.872
1	Çin	1.591.768
2	Rusya	1.245.929
3	Kazakistan	565.506
4	Türkiye*	205.962
5	Özbekistan	183.703
6	ABD	82.625
7	Almanya	56.204
8	Diğer	43.470
9	Alan Nes	39.061
10	Belarus	38.772
11	Hindistan	36.742
12	Fransa	32.783
13	Güney Kore	28.520
14	Japonya	22.650
15	İtalya	21.553

Kırgızistan İhracatı

	İthalatçı Ülkeler	Toplam İhracat 2019/11
	Dünya	1.737.874
1	Birleşik Krallık	729.868
2	Kazakistan	305.067
3	Rusya	234.704
4	Özbekistan	126.283
5	Türkiye*	77.773
6	Çin	69.278
7	Tacikistan	49.769
8	Litvanya	16.979
9	İran	15.036
10	Ukrayna	13.557
11	Belarus	11.372
12	BAE	9.192
13	Belçika	6.600
14	Almanya	6.387
15	Bulgaristan	6.045

(1.000 USD) Kaynak: TradeMap-ITC verileri

*Kırgızistan'ın verileri Trademap verileri düzensiz olduğundan Türkiye ile ticareti için aşağıda bulunan TÜİK verilerinin dikkate alınması gerekmektedir.

Kırgızistan'ın ithalatında 2019 yılının 11.ayına kadar olan dönemde, Türkiye 4.sırada ve yine aynı dönemde ihracatında 5. sırada yer almıştır.

Kırgızistan'ın Dünya'dan İthalatında Başlıca Ürünler Birim: 1.000 USD

GTİP	Ürün Adı	2017	2018	2019/11	2019/11 Pay (%)	2017-2018 Değişim (%)
Toplam	Tüm Ürünler	4.481.291	5.291.946	4.480.872	100,00%	18,09%
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler, mineral ...	636.265	901.421	634.979	14,17%	41,67%
'84	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; bunların parçaları	364.252	474.994	447.685	9,99%	30,40%
'85	Elektrikli makine ve cihazlar ve bunların aksam ve parçaları; ses kayıt cihazları ve üreme cihazları, televizyon ...	254.371	307.205	340.292	7,59%	20,77%
'64	Ayakkabı, tozluk ve benzerleri; bu tür eşyaların parçaları	301.250	372.576	232.352	5,19%	23,68%
'72	Demir ve çelik	144.559	190.719	175.118	3,91%	31,93%
'30	Eczacılıkla ilgili ürünler	168.715	163.233	160.633	3,58%	-3,25%
'55	Suni devamsız devamsız lifler	192.433	178.169	143.157	3,19%	-7,41%
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	148.047	170.820	141.133	3,15%	15,38%
'39	Plastikler ve mamulleri	133.481	174.854	140.605	3,14%	31,00%
'61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	156.798	236.356	136.004	3,04%	50,74%
'73	Demir veya çelikten eşya	101.001	98.657	114.200	2,55%	-2,32%
'44	Ahşap ve ahşap ürünler; odun kömürü	70.531	64.668	85.346	1,90%	-8,31%
'83	Çeşitli ana metal ürünler	42.924	98.597	77.676	1,73%	129,70%
'08	Yenilebilir meyve ve fındık; narenciye veya kavun kabuğu	52.052	69.867	72.227	1,61%	34,23%
'24	Tütün ve tütün yerine geçen maddeler	74.198	78.990	68.585	1,53%	6,46%
'60	Örme veya tığ işi kumaşlar	20.588	63.183	65.399	1,46%	206,89%
'62	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	97.158	132.193	63.543	1,42%	36,06%
'96	Çeşitli imalat eşyaları	43.295	49.355	60.455	1,35%	14,00%
'48	Kâğıt ve karton; kâğıt hamuru, kâğıt veya mukavvadan eşya	51.983	63.724	58.168	1,30%	22,59%
'19	Tahıl, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	52.011	53.844	55.378	1,24%	3,52%
'22	İçecekler, alkollü içkiler ve sirke	42.551	55.647	54.493	1,22%	30,78%
'40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	64.661	62.091	54.246	1,21%	-3,97%
'38	Çeşitli kimyasal ürünler	33.071	43.525	50.893	1,14%	31,61%
'15	Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik yağlar, hayvan ...	53.984	53.942	48.932	1,09%	-0,08%
'33	Uçucu yağlar ve resinoidler; parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	53.360	56.673	47.437	1,06%	6,21%
'90	Optik, fotografik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassas, tıbbi veya cerrahi ...	46.688	52.050	47.430	1,06%	11,48%

Kaynak: TradeMap-ITC verileri

Kırgızistan'ın Dünya'ya İhracatında Başlıca Ürünler Birim: 1.000 USD

GTİP	Ürün Adı	2017	2018	2019/11	2019/11 Pay (%)	2017-2018 Değişim (%)
Toplam	Tüm Ürünler	1.790.758	1.835.179	1.737.874	100,00%	2,48%
'71	Doğal veya kültür incileri, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, kaplanmış metaller ...	709.889	682.333	748.747	43,08%	-3,88%
'26	Cevher, cüraf ve kül	144.264	124.566	136.353	7,85%	-13,65%
'27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler; mineral ...	87.146	139.281	105.771	6,09%	59,82%
'07	Yenilebilir sebzeler ve bazı kök ve yumrular	78.085	63.162	76.910	4,43%	-19,11%
'61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	118.022	140.454	68.639	3,95%	19,01%
'74	Bakır ve bakırdan eşya	16.196	111.297	55.280	3,18%	587,19%
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	60.981	48.619	44.651	2,57%	-20,27%
'04	Süt ürünleri; kuşların yumurtaları; doğal bal; başka yerde değil, hayvansal kökenli yenilebilir ürünler ...	43.522	33.157	40.913	2,35%	-23,82%
'08	Yenilebilir meyve ve fındık; narenciye veya kavun kabuğu	44.105	29.169	37.400	2,15%	-33,86%
'25	Tuz; kükürt; toprak ve taş; sıvama malzemeleri, kireç ve çimento	8.745	28.703	32.989	1,90%	228,22%
'39	Plastikler ve mamulleri	16.303	31.856	30.321	1,74%	95,40%
'70	Cam ve cam eşyalar	29.609	31.954	28.711	1,65%	7,92%
'52	Pamuk	25.544	37.611	28.543	1,64%	47,24%
'72	Demir ve çelik	25.062	35.623	24.990	1,44%	42,14%
'24	Tütün ve tütün yerine geçen maddeler	22.800	11.886	23.142	1,33%	-47,87%
'84	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; bunların parçaları	50.657	37.491	21.970	1,26%	-25,99%
'62	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	20.137	9.100	17.372	1,00%	-54,81%
'88	Uçaklar, uzay araçları ve bunların parçaları	78.924	31.001	16.716	0,96%	-60,72%
'69	Seramik ürünler	7.403	12.747	14.960	0,86%	72,19%
'64	Ayakkabı, tozluk ve benzerleri; bu tür eşyaların parçaları	51.859	22.727	14.557	0,84%	-56,18%
'19	Tahıl, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	10.735	14.923	13.636	0,78%	39,01%
'85	Elektrikli makine ve cihazlar ve bunların aksam ve parçaları; ses kayıt cihazları ve üreme cihazları, televizyon ...	21.368	22.224	12.587	0,72%	4,01%
'33	Uçucu yağlar ve resinoidler; parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	3.175	581	11.211	0,65%	-81,70%
'76	Alüminyum ve mamulleri	4.124	11.151	9.636	0,55%	170,39%
'78	Kurşun ve kurşundan eşya	1.818	2.617	8.358	0,48%	43,95%

Kaynak: TradeMap-ITC verileri

Türkiye-Kırgızistan İkili Ticaret

İkili ticarete denge geleneksel olarak Türkiye lehine fazla vermektedir. Kırgızistan'a ihracatımızda, halı, mücevherci eşyaları, tekstil mamulleri gibi kalemler ön plana çıkarken bu ülkeden ithalatımızın ana kalemlerini kuru baklagiller, bakır alaşımları ve pamuk teşkil etmektedir.

Ticaret hacminin artırılması için öncelikli olarak taşıma maliyetlerinin azaltılması ile ulaştırma koşullarının iyileştirilmesi, karayolunun yanı sıra alternatif ulaşım araçları kullanılması gerekmektedir. Ayrıca gümrük işlemlerindeki kayıt dışı harcamaların azaltılmasının ticaret hacmini arttırmada önemli bir etken olacağı düşünülmektedir.

Türkiye-Kırgızistan İkili Ticaret				
Yıl	İhracat (USD)	İthalat (USD)	Hacim (USD)	Denge (USD)
2015	294.701.653	76.857.917	371.559.570	217.843.736
2016	308.932.867	101.066.820	409.999.687	207.866.047
2017	343.599.840	143.794.003	487.393.843	199.805.837
2018	377.072.881	47.342.116	424.414.997	329.730.765
2019	430.596.296	43.327.449	473.923.745	387.268.847

Kaynak: TÜİK

Türkiye-Kırgızistan		
Yıl	İhracat Değişim (%)	İthalat Değişim (%)
2015	-30,07%	17,08%
2016	4,83%	31,50%
2017	11,22%	42,28%
2018	9,74%	-67,08%
2019	14,19%	-8,48%

Türkiye-Kırgızistan Yatırım İlişkileri

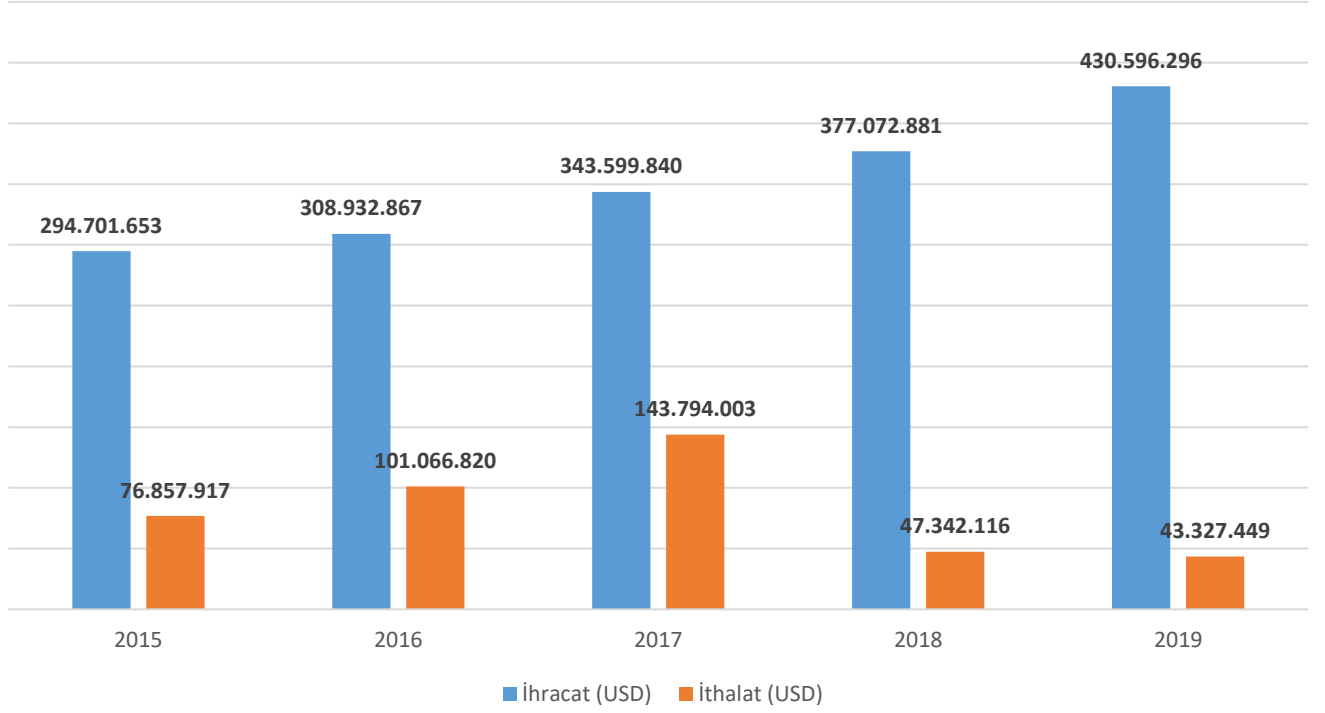
Kırgızistan'da halen aktif olarak faaliyet gösteren 300 Türk firmasının toplam 250 milyon doları aşan yatırımı mevcuttur. Ancak, Kırgızistan'da küçük sermayelerle yatırım yapan iş adamlarımız kazancını burada işini büyütmek veya başka alanlarda yatırım yapmak için kullandıklarından, Türk iş adamlarının yatırımları 500 milyon ile 1 milyar dolar arasında bir sermaye büyüklüğüne ulaştığı tahmin edilmektedir.

Kırgızistan'daki Türk sermayeli firmalar; içecek, bisküvi, şekerleme, çikolata, mobilya, temizlik maddeleri, çay, un, tuz, şeker, boya, pvc ve plastik boru, yapı malzemeleri üretimi ile alışveriş merkezi işletmeciliği, marketçilik, bankacılık, tekstil üretimi, matbaa, turizm acenteliği, eğitim işletmeciliği, inşaat gibi çok çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Ekonomide yapısal sorunların varlığı dikkat çekmektedir. Bunların başında kamunun yeterli düzeyde gelir elde etmesinde yaşanan güçlükler ve yeterli bir sosyal güvenlik ağı oluşturamama gelmektedir. Nüfusun büyük çoğunluğu fakirlikle karşı karşıyadır.

Türkiye-Kırgızistan İhracat/İthalat Rakamları (USD)

Resmi kayıtlara göre yoksulluk oranı %43 olup, yoksul kesim ağırlıklı olarak Bişkek ve Oş şehirleri dışındaki bölgelerde geçimini hayvancılık ve çiftçilik ile sağlamaktadır. Dolayısıyla, ülke nüfusunun azlığı bir yana, alım gücünün düşüklüğü de istenilen dış ticaret büyüklüklerine ulaşmada engel teşkil edebilmektedir.

Kırgızistan'da vergi kontrolünden sorumlu birimlerin fazlalığı ve kontrol amaçlı ziyaretlerin sıklığı, iş çevreleri için hem maliyet artışına hem de zaman kaybına neden olmaktadır. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü önemli bir sorundur.

Kırgızistan'da yüksek risk algılaması nedeniyle kısa vadeli finansman yüksek faizlerle temin edilebilmektedir. Dolayısıyla ülkede faaliyet gösteren yabancı firmalar ülke dışından kredi teminine yönelmektedir. Leasing sistemi, mevzuat eksiklikleri nedeniyle işlememektedir. İhracat finansmanı da aynı derecede zor olmaktadır. İthalat bedelleri genelde nakit olarak ödenmektedir. Akreditif uygulaması sınırlıdır. Özel sektörde işlemler ağırlıklı olarak nakitle gerçekleştirilmektedir.

Ticaretin yoğunlaştığı Dordoy pazarında satılan bir Türk konfeksiyon ürününün, tüccarlar tarafından alınıp Çin'e gönderilip Çin'de taklidinin yapılarak üçte bir fiyattan Dordoy pazarında satışa sunulması 3-4 hafta kadar kısa bir süreyi almakta, dolayısıyla pazara getirilen Türk mallarının satış süresi 1 ay ile sınırlanmaktadır.

Türkiye'den Orta Asya ülkelerine gönderilen ihraç ürünleri ağırlıklı olarak karayoluyla taşınmaktadır. Türkiye menşeli malların rekabetçi fiyatlı olmalarına rağmen, nakliye ve geçiş ücretlerinin yüksek olması, ayrıca, gümrüklerde karşılaşılabilen gayri resmi ödemeler rekabeti olumsuz etkilemektedir.

Birim: 1000 USD		Türkiye'nin Kırgızistan'a İhracatı			Kırgızistan'ın Dünya'dan İthalatı		Türkiye'nin Kırgızistan İthalatındaki Payı (%)	Kırgızistan'ın 2019 TR İhracatındaki Payı (%)	
GTİP	Ürün Adı	2017	2018	2019	2018-2019 Değişim (%)	2017	2018		
Toplam	Tüm Ürünler	343.600	377.073	430.499	14,17%	4.481.291	5.291.946	7,13%	0,25%
'71	Doğal veya kültür incileri, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, kaplanmış metaller ...	42.600	61.922	95.680	54,52%	5.101	12.300	503,43%	1,31%
'60	Örme veya tığ işi kumaşlar	12.869	15.255	59.241	288,34%	20.588	63.183	24,14%	3,92%
'61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	101.361	95.669	56.418	-41,03%	156.798	236.356	40,48%	0,62%
'84	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; bunların parçaları	23.245	27.007	25.354	-6,12%	364.252	474.994	5,69%	0,15%
'62	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	44.904	42.977	24.250	-43,57%	97.158	132.193	32,51%	0,38%
'85	Elektrikli makine ve cihazlar ve bunların aksam ve parçaları; ses kayıt cihazları ve üreme cihazları, televizyon ...	11.076	14.539	18.733	28,85%	254.371	307.205	4,73%	0,21%
'63	Diğer hazır tekstil ürünleri; setleri; yıpranmış giysiler ve yıpranmış tekstil ürünleri; eski püskü giysiler	8.418	10.370	13.995	34,96%	18.472	19.114	54,25%	0,69%
'54	İnsan yapımı filamentler; suni tekstil malzemelerinden şeritler ve benzerleri	4.656	5.027	11.452	127,81%	114.471	87.086	5,77%	0,74%
'39	Plastikler ve mamulleri	11.490	10.943	11.072	1,18%	133.481	174.854	6,26%	0,18%
'87	Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	7.804	9.975	9.190	-7,87%	148.047	170.820	5,84%	0,04%
'58	Özel dokuma kumaşlar; püsküllü tekstil kumaşları; dantel; Halılar; abartı; nakış	2.845	2.755	8.454	206,86%	8.599	5.541	49,72%	2,00%
'96	Çeşitli imalat eşyaları	10.781	6.977	8.400	20,40%	43.295	49.355	14,14%	0,92%
'32	Tabaklama veya boyama ekstreleri; tanenler ve türevleri; boyalar, pigmentler ve diğer renklendiriciler ...	3.839	6.866	8.002	16,55%	27.325	35.788	19,19%	0,95%
'52	Pamuk	1.785	3.261	7.321	124,50%	14.065	16.164	20,17%	0,44%
'64	Ayakkabı, tozluk ve benzerleri; bu tür eşyaların parçaları	6.930	8.089	6.232	-22,96%	301.250	372.576	2,17%	0,67%
'57	Halılar ve diğer tekstil yer döşemeleri	5.637	6.116	6.053	-1,03%	16.558	14.838	41,22%	0,24%

GTİP	Ürün Adı	Türkiye'nin Kırgızistan'dan İthalatı				2018-2019 Değişim (%)	Kırgızistan'ın Toplam İhracatı		Türkiye'nin Kırgızistan 2018 İhracatındaki Payı (%)	Kırgızistan'ın 2019 TR İthalatındaki Payı (%)
		2017	2018	2019	2017		2018			
Toplam	Tüm Ürünler	143.794	47.342	43.327	-8,48%	1.790.758	1.835.179	2,58%	0,02%	
'52	Pamuk	13.644	15.154	16.490	8,82%	25.544	37.611	40,29%	0,63%	
'07	Yenilebilir sebzeler ve bazı kök ve yumrular	13.979	10.977	7.267	-33,80%	78.085	63.162	17,38%	2,32%	
'26	Cevher, cüruf ve kül	1.814	8.412	6.128	-27,15%	144.264	124.566	6,75%	0,50%	
'93	Silahlar ve mühimmat; bunların parça ve aksesuarları	-	355	4.466	1158,03%			#SAYI/0!	1,90%	
'76	Alüminyum ve mamulleri	2.243	2.379	2.130	-10,47%	4.124	11.151	21,33%	0,06%	
'08	Yenilebilir meyve ve fındık; narenciye veya kavun kabuğu	4.011	2.825	2.021	-28,46%	44.105	29.169	9,68%	0,43%	
'05	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan hayvansal menşeli ürünler	1.925	2.212	1.891	-14,51%	1.701	1.647	134,30%	3,41%	
'71	Doğal veya kültür incileri, kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, kaplanmış metaller ...	98.621	3.872	800	-79,34%	709.889	682.333	0,57%	0,01%	
'41	Ham deri ve postlar (furskins hariç) ve deri	463	500	648	29,60%	11.480	7.535	6,64%	0,30%	
'85	Elektrikli makine ve cihazlar ve bunların aksam ve parçaları; ses kayıt cihazları ve üreme cihazları, televizyon ...	-	-	288		21.368	22.224	0,00%	0,00%	
'79	Çinko ve bunlardan mamul eşya	118	47	261	455,32%	86	45	104,44%	0,04%	
'84	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; bunların parçaları	5	32	239	646,88%	50.657	37.491	0,09%	0,00%	
'74	Bakır ve bakırdan eşya	6.731	283	226	-20,14%	16.196	111.297	0,25%	0,01%	
'90	Optik, fotografik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassas, tıbbi veya cerrahi ...	-	66	127	92,42%	5.837	3.022	2,18%	0,00%	
'23	Gıda endüstrilerinden kalıntılar ve atıklar; hazırlanmış hayvan yemi	-	-	124		207	187	0,00%	0,01%	
'82	Ana metalden aletler, aletler, çatal-bıçaklar, kaşıklar ve çatallar; bunların baz metal parçaları	-	28	94	235,71%	3.355	3.103	0,90%	0,02%	

Kaynak: TÜİK

Adana-Kırgızistan İkili Ticaret

Adana-Kırgızistan ikili ticareti incelendiğinde Adana'nın ticaret fazlası verdiği görülmektedir. Son 10 yıllık dönemde en yüksek yıllık hacme 2014 yılında 7 milyon USD'yi geçerek ulaşmıştır. 2019 yılında Adana ihracatı yaklaşık 3 milyon USD olurken, ithalat 900 bin USD seviyesinde gözlemlenmiştir.

Adana'dan Kırgızistan'a Yapılan İhracat

Yıllar	Adana Toplam İhracat (USD)	Kırgızistan'a İhracat (USD)	Pay
2011	1.756.356.293	2.542.044	0,14%
2012	1.914.550.438	3.197.927	0,17%
2013	1.916.195.800	4.699.166	0,25%
2014	1.908.505.201	4.399.466	0,23%
2015	1.683.496.995	2.149.146	0,13%
2016	1.607.018.270	2.957.924	0,18%
2017	1.822.615.401	2.572.957	0,14%
2018	1.999.153.742	3.443.366	0,17%
2019	1.906.218.598	3.071.459	0,16%

Kaynak: TÜİK

Adana'nın Kırgızistan'dan İthalatı

Yıllar	Adana Toplam İthalat (USD)	Kırgızistan'dan İthalat (USD)	Pay
2011	2.974.778.710	299.624	0,01%
2012	3.046.331.991	124.275	0,00%
2013	2.694.130.689	1.858.182	0,07%
2014	2.443.552.400	2.659.134	0,11%
2015	2.048.362.135	1.366.018	0,07%
2016	1.803.482.463	646.613	0,04%
2017	2.168.823.727	116.249	0,01%
2018	2.268.034.959	91.858	0,00%
2019	2.297.407.034	913.433	0,04%

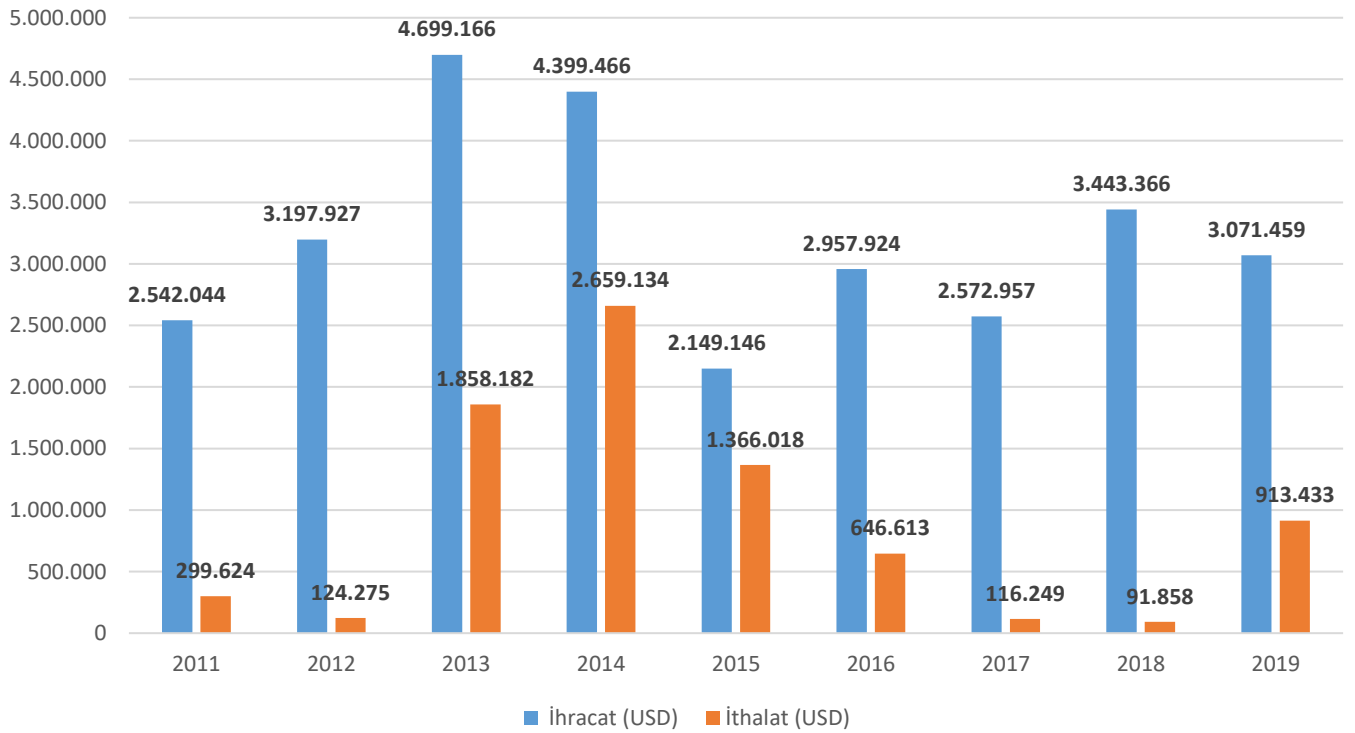
Kaynak: TÜİK

Adana-Kırgızistan İkili Ticaret		
Yıllar	İhracat Değişim (%)	İthalat Değişim (%)
2011	22,25%	-69,61%
2012	25,80%	-58,52%
2013	46,94%	1395,22%
2014	-6,38%	43,10%
2015	-51,15%	-48,63%
2016	37,63%	-52,66%
2017	-13,01%	-82,02%
2018	33,83%	-20,98%
2019	-10,80%	894,40%

Adana-Kırgızistan				
Yıllar	İhracat (USD)	İthalat (USD)	Hacim (USD)	Denge (USD)
2011	2.542.044	299.624	2.841.668	2.242.420
2012	3.197.927	124.275	3.322.202	3.073.652
2013	4.699.166	1.858.182	6.557.348	2.840.984
2014	4.399.466	2.659.134	7.058.600	1.740.332
2015	2.149.146	1.366.018	3.515.164	783.128
2016	2.957.924	646.613	3.604.537	2.311.311
2017	2.572.957	116.249	2.689.206	2.456.708
2018	3.443.366	91.858	3.535.224	3.351.508
2019	3.071.459	913.433	3.984.892	2.158.026

Kaynak: TÜİK

Adana-Kırgızistan İhracat/İthalat Rakamları (USD)

Adana'dan Kırgızistan'a İhraç Edilen Başlıca Ürünler (USD)

GTİP / FASIL ADI	2018	2019	2019 Pay
Genel Toplam	3.443.366	3.071.459	100,00%
96-Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	68.493	850.205	27,68%
48-Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	1.241.555	803.832	26,17%
39-Plastikler ve mamulleri	747.702	575.503	18,74%
44-Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	330.160	273.219	8,90%
84-Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	244.466	213.026	6,94%
90-Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	150.009	65.692	2,14%
4-Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	59.745	54.145	1,76%
7-Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	22.720	51.598	1,68%
21-Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülusalari, çay hülusalari, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	52.801	45.204	1,47%
33-Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	13.077	38.314	1,25%
18-Kakao ve kakao müstahzarları	7.382	20.384	0,66%
8-Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	8.973	13.418	0,44%
94-Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	40.065	12.838	0,42%
37-Fotoğrafçılıkta veya sinemacılıkta kullanılan eşya	1.025	11.807	0,38%
55-Sentetik ve suni devamsız lifler		8.593	0,28%
63-Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	4.297	8.479	0,28%
85-Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	125.249	5.285	0,17%
57-Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	6.068	4.011	0,13%
76-Alüminyum ve alüminyumdan eşya		3.941	0,13%
20-Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	17.368	3.701	0,12%
49-Basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar	12.208	3.093	0,10%
34-Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları		2.878	0,09%
32-Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülusalalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vernikler, macunlar, mürekkepler, vb.		1.172	0,04%
83-Adi metallere çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)		751	0,02%
38-Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	28.865	370	0,01%
12-Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	148.135		
28-İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	132		
29-Organik kimyasal ürünler	1.800		
35-Albüminoid maddeler, değişikliğe uğramış nişasta esaslı ürünler, tutkallar, enzimler	2.082		
54-Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	232		
61-Örme giyim eşyası ve aksesuarı	306		
62-Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	1.767		
64-Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	16.728		

Adana'nın Kırgızistan'dan İthal Ettiği Ürünler (USD)

GTİP / FASIL ADI	2018	2019	2019 Pay
Genel Toplam	91.858	913.433	100,00%
52-Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	-	663.570	72,65%
5-Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	91.700	249.735	27,34%
84-Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	158	128	0,01%

Kaynak: TÜİK

Yerinde Pazar Araştırmasının ürünü olan veriler Ticaret Bakanlığı Ülke sayfasından derlenmiş olup, dış ticaret verilerinin tümü Adana Sanayi Odası'nın çalışmasının ürünüdür.

Kaynaklar:

- T.C. Ticaret Bakanlığı
- T.C. Dışişleri Bakanlığı
- ITC-TradeMap / TÜİK

22.02.2020_Halis Can Şire